

Ex. n.º 7.

COMMENTARII
COLLEGGII CO-
NIMBRICENSIS
SOCIETATIS
IESV,

In oãto libros Physicorum Aristotelis Stagiritæ.

Allegro de
de S.

Coimbra
Joseph.

CONIMBRICÆ.

Typis et expensis Antonij à Mariz Vniuersitatis Typographi.
Anno Domini, M.D.LXXXII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

2. 1757

COMMITTARI

COLLEGI

NIMBRICENSIS

SOCIETATIS

1757

In octo libris Physicorum Aristotelis Stagiritae

32302
BIBLIOTHECA DA UNIVERSIDADE

Handwritten scribble

Handwritten scribble

COMMITTARI

In octo libris Physicorum Aristotelis Stagiritae
M.D.C.LXXVII

CVI PRIVILEGIO REGIS

IUDICIUM DOCTORVM, QVIBVS
hoc opus perlegendi cura demandata est à serene-
nissimo Principe Cardinale Alberto, su-
premo in Lusitania Inquisitore.

Perlegimus hanc partem Cursus Conimbricensis, id est cōmen-
tarios in octo libros Physicorum Aristotelis, nihilque in eis in-
uenimus, quod fidei, aut bonis moribus repugnet. Quin verò
censuimus esse opus & doctrinæ subtilitate, & styli nitore, & rerum,
quæ in eo tractantur, copia & varietate insignis; nec Philosophis tã-
tum, sed Theologis quoque perquam vtile futurum. Quod proinde
non modo typis excudi, sed immortalitati commendari debeat.

D. Gabriel à Costa.

D. F. Ægidius à præsentatione.

FACULTAS SUPREMI IN-
quisitionis consilij.

Possunt imprimi hi commentarij. Olisipone xvii. Kal. Augusti
M.D.XCI.

Antonius de Mendonça.

Iacobus de Sousa.

FACULTAS ILLVSTRISS. AC REVE-
rendiss. D. Alphonsi de Castelbranco
Episcopi Conimbricensis.

Excudi possunt hi commentarij in octo libros Physicorum Aristote-
lis; cum nihil contineant à sacrosancta religione, aut recta morũ do-
ctrina alienum. Conimbricæ Idibus Maij M.D.XCI.

D. ALPHONSVS EPISCOPVS COMES;

FACULTAS REGII SENATVS.

Possunt excudi hi commentarij. Olisipone xv. Kal. Augusti
M.D.XCI.

Hieronymus Pereira.

Iacobus Lameira.

Damianus D'aguiar.

FACULTAS GENERALIS

Præpositi Societatis Iesu.

QUod iam pridem optabant multi, ut cōmunes Philosophiæ commentarij manuscripti, qui in Conimbricensi liberalium artium Academia Societati nostræ commissa quotidiano excipientium labore dictabantur, recognoscerentur, auctique & locupletati mandarentur typis; id ut fieret, aliquot ante annos à Reuerēdo admodum Patre Nostro Generali Claudio Aquaiua cōstitutum erat. Sed cū res longius protraheretur, eius cura nobis demandata, cū prouinciam eius nomine lustraremus, non iudicauimus tantum scholasticorum leuamen diutius esse differendum. Itaque maiori diligentia adhibita, cū pars ea, qua libri de naturali auscultatione exponuntur, opera & industria, examine etiam & correctione præstanti ingenio Magistrorum parata esset ad prælum, & reliqui deinceps commentarij diligentius perficerentur, non fuit cur expectarentur ij, qui ad Dialecticam pertinent, ut ab eis typographica editio totius Philosophiæ curriculi initium sumeret: dum enim illi excuduntur, hi recognoscentur, complementumque accipient. Cū igitur in hac commentariorum parte nihil reperiat, quod sanæ doctrimæ aduersetur, opusque ipsum perutile sit, & ad rem accommodatū, eiusdem Patris Nostri Generalis speciali facultate nobis cōmunicatā cōcedimus, ut typographorum opera in lucem emittatur. Olisipone x, kal. Nouembris anno Domini 1591.

Petrus Fonseca.

SVMMA DO PRIVILEGIO

Real.

POr priuilegio del Rey nosso senhor, cōcedido aos Padres da Cōpanhia de Iesu deste Reyno, ninguē pode imprimir, nē fazer imprimir, nē trazer de fora qualesquer liuros compostos, ou ordenados, ou treladados por elles sem sua licença: so pena de perder os ditos liuros, & trinta cruzados, como mais largamente se contem no priuilegio.

La
4. c
1. d
3. C
Tuf

D. D.
phy.
epif.
2. off

PROOEMIUM
 IN OCTO LIBROS
 PHYSICORUM
 ARISTOTELIS.

DE NOMINE DEFINITIONE
 neq; Philosophiæ.

Horum prin-
 cipes enume-
 rat Plato in
 Protagora.

QUI olim magnarum rerum intelligentia, & doctrina, cæteris præstare videbatur, eos Græci σοφους, idest, sapientes nuncupabant. Verum hoc nomen, quod speciem arrogantia præ se ferebat, ac multis erat inuidiosum, auctore Pythagora mutatum est, qui & se philosophum dici voluit, & philosophiam primus appellavit. Cum enim apud Leontium regem Phliasiorum doctè, & copiosè disseruisset; rogatus ab eo quidnam artis profiteretur, aut qua potissimum in re sapiens esset; respondisse fertur se neq; artem scire ullam, neque esse σοφον, idest, sapientem; sed φιλόσοφον, idest, amicum sapientiæ. Placuit novitas eius vocabuli, quod & veterem sapientum minueret invidiam, & singularem testaretur sapientiæ dignitatem. Atque hinc Philosophi, Philosophiæq; nomen latè increbuit; nec solū à Pythagoreis, sed etiam à Platoniceis, & eorū æqualibus, posterisque omnibus communi fuit approbatione vsitatum. Cuius rei meminit D. Augustinus 14. de Trinit. cap. 1. Clemēs Alexandrinus. 1. Stromatum, Iamblichus 1. de secta Pythagorica, alijq; non pauci.

Philosophi,
 & Philoso-
 phiæ nomē
 à Pythag. in-
 uentum.

Laetantius lib.
 4. c. 2. Plutar.
 1. de plac. c.
 3. Cic. 1. & 5.
 Tusc. qst.

Porro Philosophiam nō vno omnes modo definiere. Quidam ita, Philosophia est amor sapientiæ. Hæc tamen explicatio, vt aduertit Hugo Viçtorius 2. Didascalon cap. 1. nominis etymologiam, nō rei subiectæ naturam aperit: siquidem sapientiam nō in voluntate insidet, cuius est amare; sed in intellectu, cuius est intelligere, & sapere. Quanquam & illud dici potest, idcirco Philosophiam amorem defini sapientiæ, quod excellens rerum cognitio haud quaquam sine amore constet. Quò pertinet illud ex libro de secretiore sapientia secudum Aegyptios, Amor intelligentē comitatur, quia sine hoc intellectus quasi in solitudine, atq; silētio positus nihil cōprehēdit.

1. philoso-
 phiæ defini-
 tio.

D. Damas. 1.
 phy. Senec.
 epis. 15. Cic.
 2. offi.

Alij Philosophiam esse dixerunt, humanarum, diuinarumq; rerū cognitionem, & scientiam. Qui nomine rerū humanarum, corporū concrecioni obnoxias, ac nobis familiares; diuinarū verò, nullo

2. definitio.

A mate-

materiae nexu cohaerentes, & in recessu naturae absconditas intellexere. Vel, ut est aliorum sententia, per res humanas, eas, quae ad tuenda vitae officia, & civilem societatem pertinent, significarunt; per diuinas autem, caeteras, quarum contemplatio Philosophum a communi cætu auocat, & reliquis mortalibus diuiniorum reddit. Et hæc quidem definitio, siue in Zenonis porticu, siue in Platonis Academia, orta fuerit, Philosophantium scholas maximè peruagata est; eamque refert Plato in Theæteto, & Phædone, Cicero lib. 4. Tusculanarum quæst. Philo Iudæus in libro de congressu quærendæ eruditionis gratia. Verum illa non singulis Philosophiæ partibus; sed omnibus simul sumptis conuenit. Non enim quælibet pars Philosophiæ humana simul & diuina considerat.

9. definitio.

duplex mors.

Mercurij Trismegisti sententia, quo pacto philosophandum sit.

Philosophia cur mortis cõtemplatio.

4. definitio ex Aristotele potissimum desumpta.

Rursus Plato in dialogo de sapientia, hanc aliam inculcat descriptionem, quam ex Pythagoræ disciplina manasse testatur. D. Hieronymus in Apologia aduersus Rufinum; Philosophia est mortis contemplatio. Ea vero ut intelligatur sciendum est duplicem esse mortem; vnã, quæ in abscessu animi à corpore consistit: alteram, quam mens in corpore adhuc manens, à malis cupiditatibus abducitur, ut vitiorum soluta vinculis cælestia, & diuina meditetur. Enim vero, ut est à Socrate in Phædone disputatum, nihil tam est homini veritatis lucem cernere cupienti inimicum, quam corporis contagio, & voluptatis illecebra, quæ mentem cõcreta caligine offusam, falsis decipit imaginibus, nec à sensuum turba & colluione ad mundi spectaculum, & ad rerum naturam perlustrandam egredi sinit. Vnde Mercurius ille, cui multiplex rerum scientia Trismegisti nomen dedit, eum, qui ad Philosophiam aspirat, in Asclepio hortatur, ut corpus, quo ad fieri possit, quasi vestem deponat, exuatque hoc incitiæ indumentum, interitus vinculum, viuam mortem, sentiens cadauer, ductile sepulchrum, domesticum furem; qui dum blanditur, odit; dum odit, mentem ad terrenam faciem deprimit, cænoque illigat ne intelligentiam cælitus hauriat. Quoniam igitur hanc à corpore secretionem, quasi mortem, appetere docet, eaque maximè gloriatur Philosophia; ab hoc tam præclaro munere, nunc mortis contemplatio; nunc solutio animi à corpore; aliàs mortis affectus, seu consuetudo moriendi dicitur. Plura in hanc sententiam Xenophon libro 4. de dictis Socratis, Proclus in libro de anima & dæmone, Alcinous in lib. de doctrina Platonis, Apuleius in lib. de Philosophia.

Alias præterea definitiones tradunt Philosophiæ Lactantius lib. 4. cap. 2. Iustinus Philosophus & martyr in dialogo cum Tryphone, & alij. Sed ea nobis maximè probatur, quam D. Damascenus lib. 4. suæ Dialecticæ, & Ammonius initio prædicabilium ex veteribus, potissimumque ex Aristotele 10. Metaph. cap. 3. referunt, videlicet, Philosophia est cognitio rerum, ut sunt. Verba illa, ut sunt, idem valent, atque per suas causas, si eas habuerint. Sicut enim res, quarum causæ inuestigantur, per causas esse obtinent; ita percipi

tunc

De hac definitione. Clemens Alex. 4. Stromatū. Philo Iud. in lib. de mundi opif. Cic. 1. Tusc.

Re
diu
Aug
cap
lib
eino
de d
Plat
ini

Leg
in Gor
Thege

tunc dicuntur, vt sunt; cum per easdem cognoscuntur. Debere autē Philosophiam causas tenere inde constat; quia quemadmodum ex admiratione, id est, ex notitia effectuum, & ignorantia causarum, cæperunt homines philosophari, hoc est, causas inquirere, vt Plato in Theæteto, & 1. Metaph. cap. 2. Aristoteles docet; ita par est eum perfectè Philosophum, seu sapientem iudicare, qui causarum cognitionem sit assecutus. Accipitur tamen interdum Philosophia pro adumbrata, & imperfecta rerum intelligentia, vt apud Platonem in Conuiuio, aliàs pro sola prima philosophia, vt apud Aristotelem. 4. Metaph. cap. 2. tex. 5. A nobis verò in progressu sub eâ notione, qua postremo definita est, quaque dicitur cognitio rerum, vt sunt, potissimum considerabitur.

DE DVPLICI PHILOSOPHIÆ DISTRIBUTIONE.

Variæ traditæ sunt apud antiquos Philosophiæ diuisiones, ex quibus duas, quæ celebriores habentur, quæq; ad præsens institutum magis faciunt, pertractabimus. Prima est, qua Philosophia distribuitur in Naturalem, Moralem, & Dialecticam. Cōprehendit autē hoc loco Naturalis (fuso videlicet naturæ significatione, vnde nomen habet) nō solū Physiologiā, sed etiā Metaphysicā, & Mathematicas disciplinas. Porro huiusmodi sectio, de cuius auctore inter scriptores non satis conuenit, cōmendata fuit à Platone, vt testatur Alcinoüs in lib. de eius doctrina cap. 3. & Eusebius Cæsariensis initio lib. 11. de præparatione Euangelica; eandemq; secutus est Aristoteles. 1. Top. c. 12. Chrysippus, Eudromus, Xenocrates, & alij, quorum meminit Laertius in vita Zenonis post Plutarchum 1. de placitis cap. 1.

Quod verò hæc partiendæ Philosophiæ ratio apta sit, & perfectæ; hunc in modum ostendi potest. Philosophia ad humanam felicitatem dirigitur. (Vt enim D. Augustinus lib. 19 de Ciuit. dei cap. 1. ex Platone asserit, Philosophiæ causa nulla est homini, nisi vt beatus sit) humana autē felicitas, teste Aristotele cap. 7. & 8. primi lib. Eth. ad Nicomachum, partim in actione virtuti consentanea; partim in contemplatione veritatis sita est. Oportet ergo aliquam dari scientiam, quæ honesti rationem contineat, & ad virtutem, morūq; probitatem erudiat; hæc verò, Moralis est Philosophia; item aliam, quæ abdita naturæ mysteria scrutetur, & in solius veritatis cognoscendæ studium incumbat; atq; hæc, Physica dicitur. Deinde huiusmodi scientiarum adeptio, & vsus differendo constant, qua in re sæpe mens errore decepta hallucinatur. Statuenda est igitur tertia quædam ars, quæ lucem præferat, solerterq; provideat ne veritatis locū falsitas obtineat; hæc autem Dialectica nuncupatur. Tot igitur nu-

Refert hanc
diuisionē D.
Aug. 8. de ciu.
cap. 4. Lætat.
lib. 3 c. 13. Al-
cinoüs in lib.
de doctrina.
Plat. Isidorus
in. 1. de dial.

Lege Plat.
in Gorgia, &
Theæteto.

1. philoso-
phiæ partitio.

A quibus ce-
lebrata.

Qua ratione
cōprobetur.

solitudo.

mero sunt Philosophiæ partes.

Cōfirmatur.

Idē cōfirmat D. Tho. initio Eth. ad Nicom. hac fermè ratione. Præcipua cura sapientis circa ordinem versatur; siquidem, vt ex cap. 2. libri primi Metaph. constat, ad sapientem maximè pertinet ordinare; ordo autem rerum, quæ in Philosophiæ considerationem veniunt, triplex est. Primus, quæ ratio non efficit, sed inspicit tantum, atque expendit, cuiusmodi est rerum Physicarum ordo. Secundus, quem ratio sibimet ipsa exhibet, cum notiones suas, & effata inter se ordinatim disponit. Tertius, quem ratio volûtati præscribit, vt illa probè instituta rectum, atq; honestum prosequatur. Primus Naturalem, Secundus Rationalem, tertius Moralem scientiam requirit. Non igitur aut pluribus eget, aut paucioribus partibus cõtenta esse potest Philosophia.

Triplex ordo rerum.

Illustratur similitudine.

Eiusdem tripartitæ varietatis rationem similitudine quadam D. Augustinus explicat, partim lib. 8. de Ciuit. Dei. cap. 4. partim lib. 11. cap. 25. ad hunc ferè modũ. Quemadmodũ tria sunt, quæ in quolibet artifice, vt aliquid efficiat, spectantur; Natura, doctrina, vsus; quorum primum ingenio; secundum scientia; tertium fructu iudicatur: sic triplex à Philosophis inueniri debuit disciplina. Naturalis, propter naturam; Rationalis, propter doctrinam; Moralis, propter vsus. Et quoniã homo ita procreatus à Deo est, vt per id, quod in ipso præcellit, attingat ad id, quod cunçtis excellit: per huiusmodi tripartitam scientiam attingit ad vnum, verum, optimum Deum, sine quo nulla natura subsistit, nulla doctrina instruit, nullus vsus expedit. Sunt itaque, ex D. Augustini sententiã, hæ tres partes Philosophiæ, tres veluti gradus, quibus perfectè sapiens, aspirante cælesti aura, summa petit, & ad Dei similitudinẽ propius euadit. Easdem quoq; appositè quis dixerit tria dona singularia, quibus humanæ mentes ad exemplum cælestis Hierarchiæ illuminantur, purgantur, perficiuntur. Enim verò Dialectica dum artificio differendi verã à falsis distinguit, animum affusa luce veritatis illustrat: Moralis Philosophia, dum mores componit, & vitiorum fibras euellit, purgat: Naturalis dum altiori abditarum rerum intelligentia, mentem exornat, perficit. Alias ad hanc rem adumbrandam similitudines, ac rationes habes apud Philonem Iudæum in libro de Agricultura, & Laertium in Zenone Cittico. Vide etiam Plotinum libro 3. Enneadis. 1. de triplici ascensu ad mundum intelligibilem.

2. partitio.

Posterior Philosophiæ distributio est, qua Philosophia, nõ vniuersa, sed ea tantum, quæ in contemplatione posita est, diuiditur; videlicet in Metaphysicam, Physiologiam, & Mathematicas disciplinas. Quia verò hæc partitio multas continet difficultates, quarũ erit utilis & iucunda explicatio, de illa articulatim, & vberiori filo differamus.

QVAE

Ex doctrina.
D. Dionysij.
3. cap. cælestis Hierar.
quam explicat D. Tho. 1. p. q. 106. ar. 1.
in Gorgias.
T. p. 106.

NUM CONTEMPLATRIX PHILO-

sophia in Metaphysicam, Physiologiam, &
Mathematicam re&è diuidatur.

ARTICVLVS I.

Non videri re&è diuidi.

Vod tripartita illa contēplantis Philosophiæ distributio haud probè tradita sit, hunc in modum videtur ostendi posse. Primum. Aristoteles. c. 2. lib. 4. Metaphy. affirmat tot esse partes Philosophiæ, quot substantiarū genera: cum igitur Mathematica non substantiam, sed quantitatem consideret, constat non numerari eam ab Aristotele in partibus Philosophiæ. Deindè Plato in Amatoribus, vbi veri legitimiq; philosophi adūbrat imaginē, cū tantū Philosophi nomine dignū censet, qui in quæstionibus de cōmunis vitæ, & morū disciplina, pertractandis excellat; solā ergo Moralē doctrinā, verā esse Philosophiā arbitratur.

Secundò. Quemadmodum in quantitate, eiusque affectionibus cognoscendis Mathematica versatur; ita aliquam dari scientiā oportet, quæ relationē, qualitatem, cæterāq; accidentia scrutetur: cum hæc non minus sint intellectu difficilia, nec minus ob naturarū dissimilitudinem, peculiarem explicationem deprecant. Sunt igitur multò plures philosophiæ partes.

Tertiò. Essentia entis mobilis sicuti motū, cæterasq; proprietates, quæ ipsam consequuntur, origine antecedit; ita absq; ijs cognosci potest: atqui eo modo spectata non pertinet ad Mathematicum, qui in sola quantitate occupatur; neque ad primum Philosophum, qui abstrahit considerationem à materia; sed neq; ad Physicum; cū is non speculetur naturam sine motu. Quærenda est ergo alia scientia, quæ essentiam entis mobilis ita sumptam consideret.

Quartò. È cōtrariò. Sufficit vna sciētia ad ens in cōmune, omnesq; eius partes contēplandas. Igitur superuacanea est scientiarū multitudo. Antecedēs suadetur bifariam. Primum, quia sicut omnia, quæ diuinæ reuelationis lumine cognoscimus, ad vnā Transnaturalē scientiā, nempe Theologiā, spectant; ita vniuersa, quæ natiui luminis instinctu à nobis sciuntur, ad vnā, eandemq; naturalem scientiam reduci possunt; cum vtrobiq; sit par ratio. Secundò, quia cū omnia, analogā vnitatem, in ente vnum sint; nihil impedit quominus vnius scientiæ modum cuncta fortiantur. Quod si quispiam occurrat, ad fundandam arguendamve vnius scientiæ rationem, non sat esse analogam vnitatem, propterea quòd scientiarum vnitatem ab vnitatem abstractionum petenda sit, quæ abstractiones, minimum, tres nu-

meran-

1. arg. ex Arist

& Platone.

2

3

4

tractat D. Thomas 1. par. q. 115. art. 2. Durandus in 2. sent. dist. 18. Item d. Tho. quæst. 2. Heruæus ibidem, quæst. vnica art. 3. & in tractatu de ma- in 2. d. 18. q. 1. teria cœli quæst. 2. A Egidius in 2. dist. 8. Capreolus in 1. dist. 42. art 2. quæst. vnica art. 3. Vdalricus in sua summa lib. 4. Henricus Gandauensis quodlib. 4. q. 14. Sed omisis controuersijs dicendum rationes seminarias nihil esse aliud, quàm naturalium caussarum, seu agētium, seu patientium potentias, & facultates, in quibus, veluti quibusdam seminibus naturalia effecta continentur. Dicuntur autem in ijs latere formæ, non quali in ipsis actu sint, sed potestate, vt supra diximus. Ad reliquam argumenti partem respondendum formarum è materia educationem non esse violentam; quia tametsi externa vi fiat, ipsa tamen materia neuiquam ijs recipiendis obluçtatur, quod in definitione violenti intelligendum esse monet D. Thomas 12. quæst. 6. art. 4.

Sol. 2.

Ad secundum, Reiecta Theologorum quorundam sententia, quos refert Magnus Albertus in 2. dist. 1. art. 12. aientium omnes formas à Deo creari; & aliorum, qui putarunt formas esse materiæ coæuas, & in ea præexistere non omnino expresso & absoluto actu, sed inchoatione quadam (cuius opinionis fuisse Magnum Albertum hoc loco tract. 3. cap. 3. & 15. putant nonnulli; quibus aduersatur Soncinas 7. Metaph. quæst. 28. aiens eum aliter censuisse) respondemus admissa maiori propositione, dicendoque imprimis nullam formam, excepta humana, propriè fieri; quia effectio non nisi in rem per se subsistentem cadit, vt superius diximus; atque ita nullam formam effici è nihilo. Ita D. Thomas 1. par. quæst. 90. art. 2. Responderi etiam potest id creari, quod fit è nihilo, idest, nullo præiacente subiecto, à quo esse eius, quod fit, dependeat. Liquet autem omnes formas naturales, excepta humana, à materiæ societate omnino pendere, cum extra illam cohærere non possint. Quod si quis obijciat gratiam creari, & tamen effici præiacente subiecto, nempe angelo, vel anima rationali. Occurrendum erit gratiam suomodo creari, vt 8. libro patebit: at licet fiat præiacente subiecto; id tamen non habere potentiam naturaliter receptiuam illius, quo pacto definitio creationis intelligenda est.

Sol. 3.

Ad tertium, A Egidius in 2. sent. dist. 13. quæst. 2. Argentinas ibidem quæst. vnica art. 3. Soncin. 7. Metaphys. q. 8. aliq; nonnulli opinantur notionales formas haudquaquam educi è materia, idèq; de luce asserendum inquit Alensis 8. Metaph. ad tex. 13. & Dionys. in 2. dist. 13. q. 1. Sed oppositum potius dicendum cum Richardo in 2. dist. 13. quæstione. 1. alijsque compluribus. Itaque inficiamur id tantum debere dici è materia elici, quod cum transmutatione reali fit, si eam transmutationem intelligant, qua aliquid per motum propriè sumptum producit, aut qua non imago rei, sed res ipsa efficitur. Credimus enim, vt forma aliqua dicatur educi de potentia cuiuslibet subiecti sat esse gigni illam in subiecto interueniente duplici

illa

Rationes seminariæ que sint.

Nulla forma excepta humana propriè fit.

Formas intentionales educi de potentia materiæ.

Vt Heruæus quodlib. q. 20. & in 2. d. 18. q. 1. art. 2.

illa conditione, quam articulo superiori posuimus, siue per motum, siue absque motu fiat, siue esse reale, siue notionale habeat.

Ad quartum dicendum licet terra aliquo modo potentiam habeat violentam ad ascensum, & ignis neutram ad motum circulare, ut diximus; tamen materiam primam per se spectatam, quo pacto de illa hoc loco agimus, potentiam habere naturalem ad vtrūlibet horum motuum, ut ad actum naturae suae congruentem.

Quare hos etiam motus educi de potentia materiae: quanquam nulli locali id propriissime conueniat; quia aut is motus consideratur ut idem cum superficie continentis, atque ita non inhæret mobili, ut de eius potentia educi proprie dicatur; aut sumitur, ut idem cum vbi, siue cum existentia mobilis in loco, spatiosè. Quae existentia forma non est; sed modus quidam, ut tertio huius operis libro dicemus. Quod verò attinet ad aspectum caeco diuinitus collatum, asserendum est educi eum nihilominus de potentia oculi; quia semper oculus natura sua inclinatur ad obtinendum aspectum, ut ad formam sibi cōmensuratam. Nec obstat quod amissum naturaliter recuperare nequeat. Id enim ex accidente est, nec impedit quin per se ac simpliciter ea forma sit de numero illarum, quae suo opte ingenio ab agente naturali in materiam induci posse dicuntur. Relationes autem cum spectata generis sui natura resultare possint, ac saepe resultent absque vlla actione propria earum subiecta attingente, utique pronuntiandum est non proprie illas de subiectorum, materiaeue potestate educi.

Sol. 4.

Aspectus caeco diuina virtute tributus educitur de potentia oculi

Relationes non proprie à subiecti potestate educuntur.

ARTICVLVS VII.

RESPONDETUR SECUNDI

articuli argumentis.

Argumēta verò, quae articulo secundo proposuimus, ita diluenda sunt. Ad primum respondemus (etsi alij contra opinentur) formas artefactorum, quae simpliciter artificiales sunt (de his enim hoc loco agimus) non elici de potentia materiae, quia respectu illarum non insidet materiae naturalis potentia, sed obedientialis tantum, ut praeter alios annotauit D. Thomas & Aegidius libro. 2. huius operis ad textum secundum, Scotus in 2. dist. 18. q. vnica, & Capreolus, in 2. dist. 6. q. vnica arti. 3. Nam cum necesse sit potentiam actui proportionem respondere, nequit materia naturalem habere potentiam nisi ad formas sibi naturales, etiam prout naturale ab artefacto distinguitur. Ad argumentum igitur negandum est antecedens, & ad priorem eius confirmationem dicendum artificem assumere quidem materiam aptam, id est, quae ad opus flecti, & efformari possit; non tamen, quae ad formam artificiosam, naturalem proportionem habeat.

Sol. primi arg. 2. artic.

Formas simpliciter artificiales non elici de potentia materiali.

Dd

Adde

Adde ad formas artificiales, de quibus sermo est, nullam terminari productionem, atque adeo neque eductionem, sed solum esse modos quosdam quantitatis ex varia illius incisione, aut compositione resultantes. Quare minus etiam quam relationes dici posse educi de potestate materiae.

Formae artificiales sunt modi quantitatis.

Ad refellendam verò posteriorem eiusdem argumenti partem aduertendum erit neque gratiam, neque artificiales formas inuenire in subiecto naturalem potentiam, si proprie sumatur, & vt à nobis in quarto huiusce disceptationis art. explicata fuit: hoc tamen esse discrimen, quod si potentia naturalis receptiua fuso vocabuli significatu accipiatur pro ea, quae ab agente creato ad actum perducipotest; sic artificiales formae habent in materia, siue subiecto potentiam naturalem, non autem gratia, quae à solo agente supernaturali efficitur. Haec igitur causa est cur gratia creari, seu concreari dicatur; non tamen formae artificiales, nimirum, quia illa fit ex nihilo, idest, non praesupposito subiecto, quod habeat potentiam aliquo modo naturalem ad eam recipiendam; cum tamen secus accidat formis artificialibus, vt ex dictis constat.

Discrimen inter gratiam & artificiales formas quo ad potentiam, quam in subiecto inueniunt.

Sol. 2.

Ad secundum, omisis aliorum responsionibus, dicimus animam in genere causae subiectivae naturaliter sustinere, & conseruare gratiam diuinitus infusam, sibi que inherente, nec ad eiusmodi causalitatem praestandam maiori, quam communi, & generali Dei concursu indigere; non habere tamen ad gratiam recipiendam naturalem potentiam, cum illam non ab agente naturali, sed supernaturali tantum recipere possit, & naturalis potentia receptiua necessario respiciat naturale agens. Quo fit vt simpliciter negari debeat inesse ei naturalem inclinationem, aut potentiam ad gratiam, aliosque habitus supernaturales.

Non inest animae naturalis inclinatio ad gratiam.

De actibus verò eius ordinis, vt de intuitiua diuinæ naturae contemplatione, de actibus Theologicis fidei, spei, & charitatis, ac similibus maior dubitandi ratio est; quia ad eos eliciendos vi etiam nostra efficienter concurrimus. Sed nec dicendum est habere nos potentiam simpliciter naturalem, siue actiuam, siue passiuam ad eiusmodi actus: siquidem non nisi diuini ordinis auxilio subleuati eos exercere possumus. Quod latius persequi non est Physici instituti.

Non habemus potentiam simpliciter naturalem ad actus Theologicos fidei, aliosque eiusmodi.

Sol. 3.

Ad vltimum negandum est quod assumit, & ad primam eius confirmationem fatendum inter caeteras animantes solum hominem propriam formam è potestate materiae non educere; verum id non ex naturae imperfectione, sed ex animae rationalis dignitate proficisci, quae vt mortis fatum nescit, & extra materiam per se coherere potest, ita de materiae sinu non exit; sed à solo Deo creatur, quod tamen non impedit quominus progignere hominem homo dicatur; quia vt aduertit Caietanus prima parte quaest. 118. arti. 2. vt vnus aliud generet non necesse est, vt producat partes, ex quibus res genita coalescit, sed vt eas mutuò coniungat, atque vniat. Idque homo

Vt vnus aliud generet quid sequatur.

Fac de Tho. 4 tra gen Ficinus de im anim. 6 Belsari 2. 6. 7. c. Caliri. in Hep 62. 7.

homo in generatione præstat; attingit enim introductionem animæ rationalis, & eius cum materia copulationem: atque hanc potentiam actiuam naturalem ad vniendam animam rationalem cum materia fat est respondere in rebus Phisicis potentia passiuæ, quam habet materia ad eandem animam recipiendam. Plura in hanc sententiam D. Thomas. 2. contra gent. cap. 89. alijsque in locis, & Henricus Gandauensis quodlib. 3. q. 16.

Illud verò, quod de vi instrumentaria obijcitur, futile est, ac nullius momenti: fieri enim haudquaquam potest, vt agens creatum opera instrumenti purè materialis aliquid immateriale producat; facultas autem gignendi purè materialis est. Secus tamen accidit in effectione specierum intelligibilium, ad quas producendas vtitur anima vi intellectus agentis, vt principalis instrumenti excitantis, atque eleuantis phantasma. Qua de re suo loco planius, ac plenius.

Ex dictis manifestum est hominis animum quadam ex parte in materiae sæcem immergi; siquidem societatem inquit cum corpore; ex altera ab ea liberum esse, cum extra illam per se cohærere valeat.

Hac de re d.
Tho. 4. con-
tra gent. c. 55.
Ficinus lib. 3.
de immort.
anim. cap. 2.
Beisario lib.
2. c. 7. contra
Callim. Pic9
in Heptaplo.
cap. 7.

Vnde magni quidam Philosophi, vt Trismegistus in Asclepio, auctor libri de causis propositione prima, alijsque nonnulli in orizonte æternitatis, ac temporis eum positum esse dixerunt: quia scilicet quatenus in se materiae expers & immortalis est, ad diuina, quæ extra omne tempus consistunt, transcendit; quatenus verò materiae coniungitur, ad mutationes, quas tempus metitur, & absumit, depressus est. Nempe hac ratione princeps auctorque naturæ Deus hominem commonitum esse voluit ne qui terrena mole esset concretus se se vana iactatione insolenter efferret: neue etiam

Humanus ani-
mus est in ori-
zonte eterni-
tatis, & tem-
poris.

qui mentem haberet cœlestem, ac diuino fatu editam
abiecta, & terrena cupidè expeteret; sed à cor-
poris societate se, quoad fieri posset, auo-
cans, & diuinitatis amore succensus
ad cœlestia, & æterna ar-
denti studio anhe-
laret.

FINIS PRIMI LIBRI.

homo in generatione... mater... anima...

...anima vi intellectus... materia...

Vnde magis quidam Philosophus... anima...

...anima... materia...

...anima... materia...

FINIS PRIMI LIBRI

...anima... materia...

Fra Beatu taph. Sado Card.

Leges M. 3. Meta tract. 3. Auer. 2. taph. co.

In proc huius c. 1-9.

In priori huius libri parte, que duobus primis capitibus continetur, agit Aristoteles de natura, & de Naturalis Philosophiæ consideratione, eiusdemque à Mathematicis discrimine, propterea quod hæc multum conferant ad percipiendam causarum vim, quarum explicatio, ut antea præfati fuimus, huiusce libri scopus est. Porro ut naturæ definitionem inueniat, tradatque, proponit initio generalem quandam & illustrem rerum diuisionem; tum ut more suo, à communioribus ad minus communia, & à notioribus ad minus nota incedat; tum quia ut 14. cap. lib. 2. post. & 4.

Methodus inuestigandæ de finitionis.

cap. lib. 7. Metaph. docet ad inuestigandam cuiusque rei essentiam nulla commodior, aut magis compendiaria via esse potest, quam si primò cõmuniora in partes distrahamus. Sic enim facile est paulatim eo usque rem persequi, dum definitio ex duabus tantum rebus, genere inquam, & reciproca differētia coalescat. Atque hanc methodum post Platonem in Phædro, & in legibus, secutus etiam fuit Aristoteles 2 lib. de anima cap. 2. & 3. huius operis cap. 1. illic animæ; hic motus definitionem inquirens.

Que nam constant natura.

a Eorū que sunt Partitio ita se habet. Eorum, que sunt, quedam natura constant; quedam per alias causas. Natura constant animalia, & eorum partes integrantes, ut caput, cor, pedes; Item omnia stirpium, & herbarum genera; & quatuor vulgata elementa. Non enim hæc

Dubitatio.

Responsio.

ideo simplicia corpora dicuntur, quod materia, & forma careant; sed quod non sint ex elementis concreta, ut corpora mista. Circa hanc distributionem, omnis interpretum controuersis, aduerte nomine eorum, que sunt, comprehendere res omnes materiales, siue accidentia sint, siue substantiæ. Per ea verò, que constant natura, significari quecumque ex materia & forma componuntur, id est, entia naturalia. Denique appellatione eorum, que sunt ob alias causas, designari cetera materialia, quorum causæ interne non sunt nature, ut statu, cuius intimum principium est forma per aitem inducta; item candidum v. g. cuius intrinseca ratio est candor; aliaque id genus concreta. Querat aliquis cur Aristoteles inter res naturales, non solum animantia, sed eorum partes nominatim recensuerit? Alexander, Themistius, & Philoponus causam fuisse inquirunt, ne quis putaret sicuti artificialium rerum partes aliqua non arte constant, sed natura, ut ligna & lapides, quibus domus coagmentatur; ita rebus natura

ARISTOTELIS Physicorum.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT. I.

ORVM, a que sunt, quedam natura constant, quedam per alias causas. Text. 1.

Natura quidam animalia, & partes ipsorum, & plantæ, atque simplicia corpora, ut terra & ignis, aer & aqua. Hæc enim, & huiusmodi alia, natura dicimus constare. Que omnia ab ijs videntur differre que natura non constant. b Nam que constant natura, ea omnia motionis, & quietis in se habere principium videntur; alia quidem in loco, alia accretionis & imminutionis, alia alterationis. At lectica, & vestis, & siquod aliud tale est genus, quatenus quidem horum nominum singulis appellantur, atque ut ab arte proficiuntur, nullam mutationis impetum insitum habent; quatenus vero accidit, ut lapidea, aut terrea, aut ex his admista sint, obtinent. Text. 2.

Tan-

con-

Text.

Text.

Text.

Text. 1.

Text. 2.

Text. 3.

Text. 4.

Text. 5.

Text. 6.

Text. 7.

Text. 8.

Text. 9.

Text. 10.

Text. 11.

Text. 12.

Text. 13.

Text. 14.

Text. 15.

Text. 16.

Text. 17.

Text. 18.

Text. 19.

Text. 20.

constantibus aliquas partes inesse, quæ non à natura, sed ab arte proficiuntur. Alij eã ratione afferunt, videlicet quia cum partes dissimilares viuentium non eodem, quo totum, vocabulo nuncupentur. (Non enim pes, aut caput animal dicitur) nequis forte ambigeret, num ipsæ quoque res naturales essent, voluisse Aristotelem eam dubitationem remouere.

b Nam quæ natura | Statuit discrimen inter illa, quæ natura constant, & quæ per alias causas sunt, præsertim artefacta; quod ea, quæ constant natura, omnia insitum motus, & quietis principium contineant; alia quidem motus ad locum, vt corpora cœlestia; alia alterationis, vt reliqua corpora; aut rē accretionis & decretionis, vt viuentia: at verò, quæ per alias causas sunt, vt lectica, vestis, ceteraque artis ingenio elaborata, quæ eiusmodi, non habeant in se motus, aut quietis causam; nisi fortè ex accidente, quia nimirum accidit lecticæ argenteam, aut ligneam esse, aliave simili materia conflaram.

c Tanquã natura | Ita vertendū sunt, non vt in Argypoli contextu legitur, quæ cū ita patet naturam & cetera. Sic enim habet Græcus cotextus. Quatuor sententia in idem recidat. Col-

Text. 3. e Tanquam natura motionis, & quietis, eius rei, in qua est, primū, & per se, & non ex accidenti, principium quoddam sit, & causa: d Dico autem non ex accidenti, quod sibi ipse sanitatis causa medicus aliquis esse potest, qui nō vt sanatur artem medicam possidet; sed ipsum esse medicum, & sanari accidit. Vnde & non nunquam inter se abiunguntur. Atque id quidem, quod dictū est, natura est. e Naturā autem habent, quæ tale obtinent principium; sūtque hæc omnia substantia, siquidem subiectum quiddam sūt, & in subiecto semper est natura. f Secundam verò naturam tum hæc sunt, tum quæ in his per se insunt, vt igni sursum ferri. Hoc enim natura nō est, neque habet naturā, sed naturaliter inest, & secundum naturam. Quid igitur natura sit, & quid natura esse, quid ve secundum naturam dictum est. g Ridiculū autē est, naturam esse enti demonstrare; cum huius generis rerum complures esse perspectum sit. Quæ autem sunt manifesta per obscuriora ostendere, eius est, qui quid per se notū, & quid non per se, diiudicare non potest: quo quidem modo affici eum posse obscurum non est: ab ortu enim vsque aliquis cæcus, de coloribus ratiocinaretur. De nominibus itaque homines eiusmodi disserere, nihil omnino cōcipere necesse est.

Text. 4. e Naturā autem habent, quæ tale obtinent principium; sūtque hæc omnia substantia, siquidem subiectum quiddam sūt, & in subiecto semper est natura. f Secundam verò naturam tum hæc sunt, tum quæ in his per se insunt, vt igni sursum ferri. Hoc enim natura nō est, neque habet naturā, sed naturaliter inest, & secundum naturam. Quid igitur natura sit, & quid natura esse, quid ve secundum naturam dictum est. g Ridiculū autē est, naturam esse enti demonstrare; cum huius generis rerum complures esse perspectum sit. Quæ autem sunt manifesta per obscuriora ostendere, eius est, qui quid per se notū, & quid non per se, diiudicare non potest: quo quidem modo affici eum posse obscurum non est: ab ortu enim vsque aliquis cæcus, de coloribus ratiocinaretur. De nominibus itaque homines eiusmodi disserere, nihil omnino cōcipere necesse est.

Text. 5. e Naturā autem habent, quæ tale obtinent principium; sūtque hæc omnia substantia, siquidem subiectum quiddam sūt, & in subiecto semper est natura. f Secundam verò naturam tum hæc sunt, tum quæ in his per se insunt, vt igni sursum ferri. Hoc enim natura nō est, neque habet naturā, sed naturaliter inest, & secundum naturam. Quid igitur natura sit, & quid natura esse, quid ve secundum naturam dictum est. g Ridiculū autē est, naturam esse enti demonstrare; cum huius generis rerum complures esse perspectum sit. Quæ autem sunt manifesta per obscuriora ostendere, eius est, qui quid per se notū, & quid non per se, diiudicare non potest: quo quidem modo affici eum posse obscurum non est: ab ortu enim vsque aliquis cæcus, de coloribus ratiocinaretur. De nominibus itaque homines eiusmodi disserere, nihil omnino cōcipere necesse est.

Text. 6. h Eorum autem, quæ natura constant natura atque essentia, primum quidem informe subiectum esse nonnullis videtur, vt lecticæ natura lignum; statuæ res.

Cuius

Similiterque accidere docet in ijs, quæ manu efficiuntur, vt in nauis, & edificio. Nullum enim per se motionis principium vendicāt.

e Naturam autem | Exposuit quidnam esset natura: declarat nunc quæ sunt ea, quæ à natura dicuntur: monetque dici in primis, quæ naturam habent, idest, entia naturalia. Hæc verò probat necessariò esse substantias; quia natura aut est subiectū, idest, materia; aut in subiecto, inestet, idest, forma. Nihil verò ex materia & forma constituitur, quod substantia non sit. Alias afferunt huius loci interpretationes Simplicius, Themistiū, Philoponus, & Auerroes, quas breuitati consulentes omittimus.

f Secundum vero nat. | Docet etiam à natura dici, quæ secundum naturam appellantur, quorum notio latius funditur: comprehendit enim non solum composita physica; sed omnes affectiones, quæ ijs per se, ac naturaliter competunt, vt igni in superum locum tendere, terræ in medio mundi esse.

Es a

g Ridi-

idō inno

Discrimē in-
ter illa, quæ
natura con-
stāt, & quæ
per per al as
causas sunt.Philosophi
aristoteliDefinitio na-
turæ.Aristoteli
os aristoteli
aristoteliQuæ dicuntur
a natura.

Aristoteli

ceret. Verùm eiusmodi infinitum fictitium esse constat, cum omnia corpora cœli ambitu, qui finitus est, comprehendantur.

i Nam & Plato) Docet suam sententiam de infinito potestate, quod in dissectione, Platonis dogma de dupli
& adiectione inexhausta consistit, non differre à Platonis dogmate, qui quasi per enigma duo gma de dupli
infinita inuexit, nempe magnum infinite adiectioni, paruum infinite diuisioni respondens. ci infinito.

Nam cum semper aliquid ipsius præterea accipiendum maneat, non omnem tamen definitam magnitudinem exuperat, quemadmodum finitam omnem exuperat, minorque fit in diuisione: quare ne potestate quidem omnem excedere additione potest, h. nisi ex accidenti infinitum actu sit, quale corpus Physici extra mundum esse aiunt, cuius substantia sit aer, aut aliud quid eiusmodi infinitum: sed si infinitum corpus sensibile actu sic esse non potest, constat ne potestate quidem adijciendo esse posse, nisi ut dictum est, contrario modo, ac diuisione. i Nam & Plato propter hoc duo fecit infinita quod & auferendo videatur exuperare, in infinitumque abire, & auferendo. Cum tamen duo fecisset, non utitur. Atque enim in numeris infinitum detractio inest, cum vnitas sit minimum: neque item accretione, quandoquidem ad denarium vsque numerum facit.

Eundem tamen reprehendit quod, cum Pythagorico more rerum principia numeros fecerit, neutro horum infinitorum in numeris usus fuerit, videlicet nec infinito secundum accretionem, cum dixerit numeros vsque ad denarium augeri, indeque in orbem alternando reciprocari: nec etiam infinito diuisione, cum numerorum diuisionem, ubi ad unitatem ventum est, consistat, neque ulterius recedat.

Capitis septimi Explanatio.

Contra verò) Probauit non esse in rebus infinitum actu, nunc priusquam aduersarię partis argumenta dissoluat, quid infinitum sit declarat. Ac primum veteres reprehendit quod infiniti naturam non rectè explicarint. Aiebant enim infinitum id esse, cuius nihil est extra, id est, cui nihil deficit, cum dicere potius debuisset, infinitum esse id, cuius aliquid extra semper est. Siquidem infinito additione semper restat aliqua pars adijcienda, & infinito diuisione aliqua adimenda. Probat verò hanc ab se traditam descriptionem bonam esse, quod consuetum sit eos annulos, qui pala carent infinitos vocare, quod,

Infinitum quid sit.

CAP. VII.

Contra verò, ac dicunt, infinitum esse accidit: nõ enim cuius nihil extra est, id infinitum est, sed cuius aliquid semper extra. Cuius signum est, quod annulos, qui palam non habent, infinitos esse dicant, quod semper extra sumere aliquid liceat, quod similitudine quadam vsi dicunt, sed non propriè. Oportet enim & hoc adesse, & idem nunquam sumi: in circulo autem ita non fit: sed quod deinceps sequitur, duntaxat aliud est. Infinitum igitur id est, cuius qui ratione magnitudinis aliquid sumunt, ijs aliquid semper licet extra accipere.

cum rotundi sint, quouis eorum parte accepta aliam sumere liceat; quamquam admodum improprie annulum infinitum dicimus; cum infiniti ratio duo exigat, scilicet ut sepe aliquid extra sumi possit, & ut nunquam idem repetatur, sed aliud, atque aliud; quod in circulo siue annulo nequaquam euenit.

b Cuius autem nihil extra) Ostendit infiniti descriptionem à veteribus traditam vitiosam esse quod potius finito, quam infinito competat. Etenim id, cuius nihil est extra, totum perfectumque censetur: siquidem totum definire consueuimus id, cui nulla pars deficit: totum vero & perfectum aut idem sunt, aut valde inter se cognata; quandoquidem perfectum est, quod finem, terminumque obtinet. Unde concluditur id, cuius nihil est extra, finitum esse, atque adeo descriptionem infiniti ab antiquis assignatam, finito competere. Annotantur hoc

hoc

hoc loco Simplicius totum & perfectum non eadem esse, sed affinia; quia subiecto eadem sunt, ratione differunt; quatenus perfectum dicitur id, quod principium, medium, & finem obtinet; totum vero addit partium compositionem. Quo fit, ut hoc latius pateat, quam illud. Simplicius vero, Philoponus, & Albertus volunt perfectum dici ratione finis, quem res sortita est, totum respectu partium, quibus constat.

Rectius Parmenidem sensisse, quam Melissum.

c Quocirca } Magis inquit veritati consentanea videtur Parmenidis, quam Melissi sententia. Ille enim uniuersum quod perfectum est, finitum putabat, hic infinitum esse aiebat, atque ita pugnantia dicere videbatur, siquidem totum & perfectum cum infinito jungi nequeunt. Non enim sicut linum (ve. ei pro uerbio) lino necitur, sic infinitum cum toto, & uniuerso coherere potest; etsi ea nonnulli copularint decepti similitudine, quam inter se habent.

d Nam & hinc grande } Infinitum alia in se cohibere veteres pronuntiarunt sumpta occasione ex ea similitudine, quae inter ipsum & inter totum, ac perfectum esse videtur. Consistit autem haec similitudo in eo, quod infinitum secundum diuisionem & detractionem est quasi materia perfectionis magnitudinis, totiusque; & quasi totum dici potest; eo pacto, quo lignum potestate statua nuncupatur. Est

verò quasi materia; quia diuisiones adiectionesque interminatæ non nisi ratione materię fiunt; quæ ut suapte ingenio pura potentia & vaga, atque incerta est, ita multitudinē, varietatēque amat, ac se ipsam disseccandam præbet. Vnde & infinitum nõ per se, & quã tale, sed merito formę totum quid, ac perfectum haberi potest; nec etiam continere, sed contineri potius dicendam est.

Infinitum, quã tale, ignotum.

e Quare & ignotum } Colligit ex dictis infinitum, quã infinitum, ignotum esse, cum sit ueluti materia, quæ ut est informis ex se, omnique actu substantiali carens, ita nostram, quæ ab actu oritur, intelligentiam effugit.

Magnum & paruum, infinita Platonis.

f Nam si & in rebus sensibilibus } Si in rebus, inquit, sensui obnoxio infinitum alia continere, idem enuntiandum erit de ijs, quæ non cadunt sub sensum. Quare infinita Platonis, uidelicet magnum & paruum, etiam ideas à sensu, & rerum singulariam concretione abiunctas in se cohibebunt, quod per absurdum est.

g Atque rationi consentaneè } Afferuerat infinitum additione non omnē finitam magnitudinem superare, infinitum tamen diuisione omnem finitam vincere; hoc cum descriptione infiniti abse proposita, uidelicet, infinitum est, cuius semper aliquid extra licet accipere, mirifice congruere ait. Si enim talis sit infiniti natura, consequens erit ut in infinito adiectione semper aliquid maius sumere liceat, non ita tamen ut id quancunque excedat magnitudinē; Cur magnitudo non possit in infinito detractione semper aliquid minus accipere valeamus.

Cur magnitudo non possit in infinito accretio tendit ad formam, quæ est ratio finitatis, siquidem potentiã materię continet, & quasi

h Ut enim materia } Ratio cur magnitudo non possit in infinito augeri, est quia sit in infinitum accretio tendit ad formam, quæ est ratio finitatis, siquidem potentiã materię continet, & quasi

b Cuius autem nihil extra est, hoc perfectum est, & totum. Sic enim totum definimus, à quo nihil abest, quod ad partes attineat, ut hominem totum, aut ciuitatem. Ut autem unumquodque definimus, ita & id, quod propriè est. Ut totum est, cuius nihil extra est: à quo autem aliquid abest, id quiddam abfuerit, uniuersum non est. Totum autem & perfectum aut idem sunt omnino, aut naturam habent affinem: perfectum uero nihil est, quod finem non habet; finis autem terminus est. c Quocirca existimandum est Parmenidem melius, quam Melissum dixisse. Hic enim totum infinitum ait esse: ille uero totum à medio æquè distans terminis concludi: non enim infinitum cum toto, & uniuerso, linum cum lino necere est. d Nam & hinc grande id, & excelsum; nempe omnia continere, & uniuersum in se habere, de infinito sumunt, propterea quod cum toto quandam similitudinem habeat. Infinitum enim perfectionis magnitudinis materia est, & potestate totum, non actu: diuiduum autem detractione, & ei contraria additione. Totum uero, & finitum non per se, sed per aliud: & quatenus infinitum est, non continet, sed continetur. e Quare & ignotum est, quatenus infinitum est: speciem enim materia non habet. Quapropter patet partis potius, quam totius rationem infinitum habere. Materia enim totius est pars, ut æs statuæ æneæ.

f Nam

Text. 64.

Text. 65.

Text. 66.

refre.

refrenat; diuifio verò tendit ad materiã, cui infinitas non repugnat. Ratio autẽ, ob quã diuifio dicitur tendere ad materiã, accretio ad formam, est vt sentit Auerroes hoc loco commen. 60. quia per diuifionem res progreditur ad imperfectionem, & ad non esse, quorum radix est materia; per accretionem accedit ad maiorẽ perfectionẽ, & ad esse, quorum origo & causa est forma vel vt explicat D. Thomas ad tex. 67. & 1. p. q. 7. art. 3. quia per diuifionem tenditur ad partes; per accretionem ad totum: partes verò habent se vt materia, totum vt forma. Adde

etiam ideo infinitũ magis habere rationem partis quã totius, quia quẽcũque quantitas siue detrahendo, siue addendo accipitur, est pars eius infiniti quod ex ipsa cõstat.

i Merito etiã fit, Monet aliter se habere infinitudinem in numeris, aliter in magnitudinib9. In numeris enim diuidendo non abitur in infinitum, cũ tandem perueniendum sit ad vnitatẽ, quẽ insectilis est, nec iam numerus dicitur: quia numerus plures est vnitates vel ex plurib9 vnitatibus coalescit. Datur tamẽ in ijs infinitum adiectione; quandoquidem magnitudo in infinitum secari potest, è cuius partibus maiorem numerum conficere, & alium, atque alium grãdiorem

Discrimẽ inter infinitũ in numeris, & in magnitudinibus.

f Nam si & in rebus sensilibus continet, in his etiam, quæ mente apprehenduntur magnum & paruum res eas, quæ mente apprehenduntur continere oportebat. Absurdum autem est & ex his, quæ esse non possunt, id quod ignotũ est,

Text. 67.

& indefinitum, continere, atque terminare. g Atque rationi consentaneè euenit, vt quod adiectione infinitum est, nõ ita esse videatur, vt omnem exuperet magnitudinem, diuisione autem esse. h Vt enim materia, ita & infinitum intus continetur, species autem continet. i Merito etiam fit, vt in numero ad minimum terminus sit, ad plura verò progrediendo omnis semper multitudo exuperetur: contrario autem modo in magnitudine. Fit enim vt minus progrediendo magnitudinem omnem exuperet, ad maius autem magnitudinem infinitam non existere. Cuius rei causa est quod vnũ, quidquid id fuerit, indiuiduum est: vt homo vnus est homo, & nõ multi: numerus verò plures sunt, aliquotvẽ vnitates. Quare in indiuiduo statum esse necesse est. Duo enim, & tria nomina sunt k paronyma, eodemque modo ceterorum numerorum vnusquisque. Versus autem plures concipere animo semper licet, quod magnitudinis infinite sunt diuisiones. Quare potestate quidem est, actu autem non est, sed omnem definitam multitudinem, id quod sumitur, semper excedit, separatusq; non est à diuisione hic numerus, nec manet infinitio: sed fit quemadmodum & tempus & numerus temporis. In magnitudinibus autem est contrarium. Nam continuam quidem in infinita diuiditur: ad maius verò infinitum non est: quantum enim potestate, tantundem potest actu esse. Quare cum sensilis nulla infinita sit magnitudo, finita omnis magnitudo excedi non potest: cælo enim aliquid maius esset.

Text. 68.

perpetuò extrahere licet. At in magnitudine secus accidit. Namque versus minimum nullo termino clauditur; versus maximum aliqua est, ultra quam clementum non prouehitur: tum ob rationem superius assignatam, tum quia maiora quærenti vel ipsa extrema mundi facies occurrit, vt in numeris.

k Paronyma } Duo, inquit, & tria, nomina sunt paronyma, id est denominatiua, quia ternarius hominum, v. c. denominatur à tribus vnitatibus. Aduertit deinde cum numerus fiat ex diuisione, sicuti diuifio est infinita, non actu, sed potestate, ita & numerum. Quod similiter de temporis & motus infinitate pronuntiandum erit.

Numerus fit ex diuisione.

L Nec verò in motu } Licet magnitudo, motus, & tempus infinita sint, quia in partes infinite diuiduas secari possunt; non eodem tamen modo infinitudinem subeunt. Primo enim conuenit infinitas magnitudini; tum per illam motui, quo res ad locum, vel clementũ, vel qualitatem eietur: per motum verò temporis, Nam motus super magnitudine fit; tempus motum supponit, eumque dimetitur. Qua de re lib. 6. planius, ac plenius.

Nota hoc capite tria effata Peripatetica ad infinitum pertinentia. Primum ad textũ 69. scilicet, infinitum est, cuius semper aliquid est extra, hoc est, in quo sumpta qualibet parte ratione quantitatis, semper alia restat accipienda. Quæ est

Declaratur infiniti descriptio.

Hhh

Infini-
tum ex
tensione tri-
plex.

De incremē-
to numero-
rum.

descriptio infiniti secundū extensionē; de hoc enim Aristoteles in presentia differit; proindeq; nihil mirū si diuine infinitati non cōpetat. Est autem infinitū secundū extensionē triplex; magnitudine, vt corpus, successione, vt tempus, multitudine, vt numerus.

Secundum ad tex. 65. Infinitum, qua infinitum, ignotum est, quo vsus etiam fuit Aristoteles primo huius operis libro, capite 4. tex. 35. & lib. 2. Metaphys. cap. 2. tex. 11. & tex. 33. & 1. Posteriorum cap. 3. De quo autem infinito, & quo pacto id intelligendum sit in quæstionibus de cognitione infiniti differemus.

Tertium ad tex. 68. Ex dissectione continui accrescere numeros absque termino. Porro

autem cū quanti-
tas, vt aduertit Ma-
gnus Albertus cap.
primo huius libri,
bifariā spectari pos-
sit, vel prout est ter-
minus corporis na-
turalis, vel secundū
se precisè; priori
modo non potest

quātitas infinitē diuidi, sed deficere oportet sectionem, vt planum est; cū omnia corpora naturalia versus minimum aliquo termino claudantur, vt in primo huius operis ostendimus; posteriori non repugnat per partes eiusdem proportionis abire sectionem in infinitum.

*I Nec verò in motu, & magnitudine, & tempore infini-
tum idem est, vt vna quædā natura: sed prioris ratione poste-
rius dicitur: vt motus quidē quod prius magnitudo, in qua sit
motus, aut quæ alteratur, aut augefcit: tēpus autē ob motū.
Atque nunc quidem hisce vtimur: post autem & quid vnū-
quodque horum sit, & cur omnis magnitudo in magnitudi-
nes diuidi possit, dicere enitemur.* Text. 70. Cap.

Capitis octauī explanatio.

Mathemati-
cos nō postu-
lare infinitū
actu.

Mathematicorum a } Putaret quispiam Aristotelem sublato infinito euerfisse
theoremata Mathematicorum, qui in demonstrationibus lineas infinitas produ-
ci iubent. Occurrit Mathematicos nec infinitum actu, quod ipse sustulit, requi-
rere, nec illud in natura rerum ponere; sed sola cogitatione lineam in immen-
sum protendere, ne eis finita, ad id, quod ostendere nituntur, desit. Quin verò non solum
ipsis, inquit; non opus est infinita linea, sed neque maxima; cū etiam quantumlibet paruam
imaginary sectione possint diuidere, esto figuræ non nisi in magnitudinibus actu existi-
bus re vera insint.

h Cū autē causas

Veteres infinitatis
auctores infinitum
rerum principium
esse voluere. Id ne
omnino abs re di-
ctum videri possit
docet infinitū po-
testate, quod ipse cō-
cedit, ad genus cau-
sæ materialis redu-
ci posse, ob eam
cognitionem, quā
cū materia habet;
quatenus materia
suapte ingenio in-

Veteres vsi
sunt infinito
tāquam ma-
teria.

Solutio Ra-
tionum pro
infinito statu
endo.

finita, atque interminata est, & a forma terminū mutuatur. Item quia infiniti ratio in priua-
tione consistit, cū formaliter importet negationem actus perfecti absoluti (tale quippe
est infinitum potestate) cūque priuatio a materia subiecto non differat, vt in 1. lib. declara-
tum fuit. Accedit veterum Philosophorum auctoritas, qui infinito, tanquam materia vsi
sunt. Nam Thales, Anaximander, & alij, qui infinitum corpus inuexere, illud rerum, quæ
gignitur, & occidunt, materiam prædicabant. Ex quo etiam intelligi poterit infinitum non
rite dici continere, cū materia contineatur magis, quam contineat.

Et restat Accedit ad refellendas rationes quarto capite adductas, quæ infinitū nō potestate
modo

C A P. VIII.

Mathematicorum autem contemplationē ser-
mo hic non aufert, quia ita infinitū esse negat, vt
accretionē actu fiat transitum non habens: neque
enim infinito opus nunc habent, neque vtuntur,
sed solum vt finita, quantam velint, suppetat. Atque etiā
instar magnitudinis maximæ, minima quæque potest diuidi.
Quare ad demonstrandum illo modo nihil refert: ipsum autē
esse in magnitudinibus, quæ sunt, erit. **h Cum autem causæ**
quadrifariam sint diuisæ, patet infinitum vt materiam cau-
sam esse, & ipsius quidem essentiam priuationem esse, quod
autem per se subest continuum, & sensile. Text. 71. Viden-

Text. 71

modo, sed actu dari suadebant. In quibus explicandis non eundem, quem in proponendis ordinem seruat. Ad tertiam, quæ obijciebat nisi esset infinitum actu, fore ut rerum generatio exhaustis principiis subsisteret, proindeque dandam materiam infinitè extensam, è qua per detractionem partium res genitæ successione perpetua componerentur; responderi nihil eiusmodi infinito opus esse; quia cum vnus interitus sit alterius generatio, quæ vnus fuerat materia, nullo intereunte, alterius, quod denuò gignitur, materia i. e.

Sol. 3.

Phy^c cum
axiom a.

Sol. 4.

Videntur verò & alij omnes infinito vti, vt materia. Quare & absurdum est id, quod continet, ipsum facere, & non id potius, quod continetur. c Iam restat vt rationes aggrediamur, quibus infinitum esse non potestate solum, sed vt definitum videtur. *Aliæ enim earum necessarie non sunt, non nullis verò aliæ quedam veræ resistunt, neque enim vt generatio non deficiat infinitum corpus sensu actu esse necesse est. Potest enim, cum finitum sit vniuersum, vnus interitus, alterius esse generatio. d Aliud præterea est tangere, aliud esse terminatum. Illud enim ad aliquid est, et alicuius, siquidem quod tangit, aliquid tangit, finitorumque alicui accidit. Quod verò terminatum est, non est ad aliquid: neque item res quæuis rem quauis tangit. e Illud verò absurdum est, cogitationi fidem adhibere: non enim in re exuperantia, defectioque est, sed in cogitatione. V numquenque enim nostrum multiplo maiorem cogitare aliquis infinitè augens potest, nec propterea extra urbem quispiam est, aut ea, quam habet magnitudine est præditus, quod ita quispiam cogitat, sed quoniam ita est: hoc autem accidit. f Tempus autem, & motus, & intelligentia infinita sunt, eo, quod sumitur, non permanente. Magnitudo verò neque detractione, neque accretione, que in cogitatione posita sit, est infinita. Sed de infinito quemadmodum sit, & non sit, & quid est, dictum sit.*

terea; Ad quartam respondet non omnne finitum corpus, aliud, quod definitur contingere, vt videre est in extrema sphaera coelestis mundi, quæ nullo superiori corpore continetur, sed propria superficie conuexa clauditur. Itaque non idem valent, tangere, & terminatum esse: Nā tangere, refertur ad aliud, nempe ad id, quod tangit, cum omnis cont^{us} sit inter plura: terminari vero non respicit aliud, sed duntaxat internum rei terminū finemque importat, siue alio corpore ambiatur, siue non.

e Illud verò absurdum; Quin

Sol. 3.

tam diluit, aiens

quam maximè à ratione alienum esse, rerum veritatem imaginatione metiri, & quod quisque animo apprehenderit id rebus inesse existimare: cum sepe mente effingamus, quæ nullo modo ita habent. Alioqui si quis magnitudini alicui sua cogitatione incrementa addat, & hominem multiplo grandiorum, instar montis; vel formicæ corpusculo præditum concipiat; ita erit.

f Tempus autem; Primæ & secundæ ita occurrit, vt fateatur tempus, & motum, atque e iam mentem dum alia atque alia subinde concipit, infinita esse non actu sed potestate; finitèque magnitudinem: ceteri hoc sit discrimen, quòd illorum partes cum fluxe sint, non permanent, sed raptim euanescent, huius verò partes consistent, & incolumitatem seruent. Item quòd tempus & motus (sic putauit Aristoteles, qui mundi eternitatem finxit) initio & fine careant, magnitudo verò simpliciter dimensionem finitam vendit: t.

Sol. 1 & 2.

Obserua in hoc capite ad textū 73. Philosophicum illud axioma. Generatio vnus est corruptio alterius: hoc est rata stabilitque nature lege, vnus rei interitus alterius generatio excipit. Quod usurpauit etiam in eandem sententiam Aristoteles capite 3. libri primi de ortu, & interitu, vbi eius veritas ex professo declaratur, examinaturque.

Hlb 2

QVAES-

QVÆSTIO I.

POSSIT NE VIRIBVS NATVRÆ
dari in rebus infinitum, an non.

ARTICVLVS I.

INFINITI NOMEN MVLTIP-
pliciter accipi.

PROPOSITAM quæstionem ab infi-
niti acceptionibus commodè auspica-
bimur. Præter eam igitur notionem, qua
id infinitum dicitur, quod omnigenam
in se perfectionem cohibet, quæ infini-
tas in solum Deum Opt. Max. conue-
nit; aliæ quoque traduntur à Philoso-
phis, quas Aristoteles cap. 4. huius lib.
& D. etiam Damascenus in suis Physi-
cis cap. 11. D. Tho. 1. part. quæst. 7.

Grego in
d. 2. q. 2. 12.

Infiniti bifa-
riam sumi.

Infiniti a-
ctu, proprie
infiniti.

art. 4. Henricus Gandauensis 2. parte suæ summæ art. 44. quæst. 2.
alijque nonnulli recensent. Cæteris tamen omisis, infinitum, quod
ad præsentem locum attinet, bifariam dicitur, videlicet infinitum actu
& potestate. Rursus infinitum actu duplex est, vnum quod proprie
infiniti censetur, appellaturque ab Aristotele ἀφωρισμένον, à re-
centioribus Philosophis infinitum categorematicè. Aliud, quod
improprie infinitum actu dicitur. Infinitum actu priori modo est,
quod actu continet infinitas partes æquales vni certæ, non com-
municantes inter se, simulque existentes. Diximus, æquales, quia
in qualibet finita magnitudine insunt infinitæ partes proportiona-
les, quæ tamen æquales non sunt. Addidimus, æquales vni certæ,
quia in quavis magnitudine finita continentur infinitæ partes æqua-
les, non tamen vni certæ. Continentur enim duæ medietates æqua-
les inter se, & tres tertiæ inter se item æquales, & quatuor quartæ,
atque ita in infinitum. Verum hæ non sunt vni certæ æquales, vt
planum est. Adiecimus, non communicantes, quia cubitus habet
infinitas partes æquales vni certæ, cõmunicantes tamen inter sese.
Nam si quis duos palmos designet; deinde medietatem posteriorem
ex primo palmo, & priorem ex secundo accipiat; efficiet vnũ palmũ
cum vtroque communicantem. Rursus verò si vltimam quartã ex
primo palmo sumat, & tres priores quartas ex secundo, identidem
alterum

alterum palmum conficiet, cum utroque tamen communicantem, sicque in infinitum. Additum est, simul existentes, ad excludendum tempus & motum, quæ etsi ab æternitate fuissent, ut Aristoteles falso putavit; quia tamen haud constarent partibus simul cohærentibus, infinita actu non essent. Infinitum actu improprie dictum est id, quod continet actu infinitas partes, quæ tamen ordinem inter se non habent, ut primæ, secundæ, tertiæ, & sic deinceps, atque ad constitutionem vnius rei finitæ pertinent, ut infinita multitudo punctorum in linea.

Aliud infinitum actu sed improprie.

Infinitum potestate illud est, quod ex infinitis partibus coalescit, non tamen eo modo, quo infinitum actu. Hoc verò triplex est, nempe infinitum successione, diuisione, adiectione. Infinitum successione est id, quod licet infinitas partes vni certæ æquales vendicet, non eas tamen simul habere potest, ut motus, & tempus, si initio caruissent. Infinitum diuisione est quælibet magnitudo, quæ per partes proportionales dissecari potest, ita ut diuisio nullum sit exitum habitura. Infinitum adiectione est, quod potest infinite augescere, ut numerus accessu vnitatum, & magnitudo additione partium ex alterius magnitudinis dissectione. Porro dicuntur hæc potestate infinita, quòd perfectum actum & absolutionem sortiri nequeant, ut ex dictis patet.

Infinitum potestate triplex.

Successione
Diuisione
Adiectione

ARTICVLVS II.

QVIBVS ARGVMENTIS PROBARI videatur posse naturæ viribus dari infinitum.

DVO potissimum disputari hoc loco à Philosophis solent. Vnum, sit ne aliquid actu infinitum, vel esse queat per naturam. Alterum num id diuina saltem virtute effici possit. Ut igitur à primo ordiamur, quòd multa infinita in rebus naturæ dentur, his argumentis conabitur quispiam suadere. Primò, esse finitum, vel infinitum est affectio quantitatis, ut Aristoteles cap. 4. huius lib. text. 24. docuit: ergo ne altera huius disiecti pars vacet: vtraque quantitati conueniet: atque ita dabitur quantitas aliqua infinita.

1. argum.

Secundò. In magnitudine vnius palmi insunt duæ lineæ extremæ A. B. vnius palmi, & inter eas cadunt aliæ pari lōgitudine, quæ necessariò erunt infinitæ, cum copulent infinitas partes proportionales intermedias. Igitur dantur in magnitudine infinitæ partes nō communicantes, æquales vni certæ, atque adeò infinitum actu. Adde quòd omnes eiusmodi lineæ sunt æquales lineis alterius magnitudinis

2. argum.

dinis

dinis pedalis, idque per relationem realem æqualitatis. Quo fit ut non solum detur actu infinitus numerus linearum, sed etiam relationum.

3. argum.

Tertiò. Sit corpus lucidum A. quod momento aliquid luminis traiciat in corpus B. sibi oppositum. Deinde tempore proximè insequenti progrediatur idem A. versus B. paulatim in eo lucem intendens (siquidem, ut constat ex 21. & 26. primi perspectiua, luminosum, quo propinquius est opaco, eo vberiore luce tum intensiue, tum extensiue ipsum illustrat.) in fine horæ erit in corpore B. infinita lux; ergo viribus naturæ dabitur infinitum. Proxima assumptio inde suadetur, quia A. cum in quolibet puncto temporis vicinior sit ipsi B. in quolibet lucem augebit. Atque ita cum per infinita instantia nouam semper lucem intulerit; sequitur B. peracto motu habere in se infinitas partes luminis, quæ qualitatè actu infinitam reddant.

4. argum.

Quartò. Deus potest efficere non tot, quin plures species beluarum magis, ac magis perfectas, quarum tamen nulla ad humanæ speciei dignitatem, & perfectionem attingat. Igitur species humana cohibet actu infinitam perfectionem. Assumptum in progressu huius tractationis de infinito accuratius à nobis confirmandum est. Interim breuiter ex eo suadetur, quia id nullam contradictionem inuoluit. Consecutio verò probatur, quia quicquid innata perfectione superat non tot, quin plura, quorum vnumquodque aliquo perfectionis gradu aliud excedit; videtur in se infinitos gradus perfectionis actu includere.

5. argum.

Quintò. Generationes hominum secundum Aristotelem fuerunt ab æterno; ergo cum noster animus immortalis sit, erunt nunc ex Aristotelis sententia infinitæ animæ actu.

ARTICVLVS III.

QVAESTIONIS DISSOLVTIO.

1. assertio.

Quid tamen hac in re sentiendum sit, nonnullis assertionibus aperiemus. Prima sit. Non potest viribus naturæ dari in rebus infinitum actu, priori modo. Hæc assertio, quam Aristoteles contra Anaxagoram, Anaximandrum, Xenophanem Colophonium, Seleucum, atque alios infiniti assertores, tum hoc loco à text. 40. vsque ad 56. tum 1. de cœlo cap. 5. à text. 33. vsque ad 76. ostendere conatus est, hunc in modum confirmari potest. Ac primum, quod nullum detur corpus infinitum. Nam omne corpus physicum naturaliter cieri potest, vel motu recto, ut corpora graua & leuia; vel in orbem, ut sphaeræ cœlestes; sed corpus infinitum neutro modo valet motum subire; ergo nullum eiusmodi infinitum in natura

Nō dari corpus infinitum

natura

INDEX.

si necessariò petenda sunt.	37.m.	& 775.p.	
A philosophia ad iuris peritiam esse progrediendum docuit Plato.	37.f.	Motus quomodo incipiant, & definant. 796.p.	
MOTVS.			
Motus cognitio quanti sit momenti in Physiologia.	378.p.	Quo sensu non detur prima pars motus, pagina. 628.m.	
Motus variè definitiones.	384.p.	Regulè ad comparationem motuum. 692.f.	
Præcipua motus definitio accurate explicatur.	385.f.	Regulè ad proportionem motuum cognoscendam. 696.m.	
Motus analogum.	391.p.	An detur motus in instanti. 632.m.	
Multiplex consideratio motus.	392.m.	MOVERE.	
Motus qua motus ens incompletum.	390.f.	Quo sensu verum sit, nullum mouens corporeum mouere nisi moueatur. 760.p.	
Cur motus quasi vita quædam dicatur.	378.p.	An primum mouens secundum Aristotelem omni mutatione, & magnitudine vacet, pag. 774.m.	
Motus cur Pythagoricis non ens.	385.f.	Num omne, quod mouetur, moueatur ab alio. 656.p.	
Motus cur <i>ἔντελεχει</i> & appelletur ab Aristotele.	387.f.	Vtrum secundum immateriales emanationes sit idem prorsus mouens & motum, pag. 658.f.	
Motus qua consideratione ad quam categoriam pertineat.	392.m.	Num omne, quod primò mouet, debeat esse simul cum eo, quod mouetur. 668.p.	
Motus non est forma, sed eius fluxus. 385.p.		A quo moueatur cor variè opiniones. 661.f.	
Motus nõ est essentialiter cõtinuus, est tamè essentialiter successiuus. 389.m. & 390.m.		Non dari infinitum progressum in mouentibus. 654. f. & 762.f.	
Motus inter affectiones entis mobilis principalem locum obtinet.	36.p.	Quæ sint mouentia essentialiter subordinata. 769.p.	
Motus localis omnium motuum primus, pag. 780.f. & 781.f.		Sublato primo mouente tolli omnem motum. 765.f.	
Species motus finitas esse. 764.p.		Mouentium quædam mouet motu proprio, alia metaphorico. 333.f.	
Secundum Aristotelem omnibus corporibus inest propensio ad motum, non tamè omnibus ad quietem. 223.p.		Primũ mouens primò & efficacius mouet, pag. 762.f.	
Motus omnes comparatione materiæ naturalis sunt. 224.m.		MVNDVS.	
Motus localis inhaeret in re. 405.p.		Antiqui mundum animal fecere. 146.m.	
Motus corporum ad impediendum vacuum est à generante. 760.m.		Mundi pulchritudo ordine maximè continetur. 477.f.	
De motu cordis multa. 662.m.		Omnia, quæ mundus complectitur, numero, pondere, & mensura continentur. ibidè.	
Motus in vacuo non esset in instanti. 529.m.		Zareta Chaldeus mundum ex natura & harmonia componebat. 479.p.	
De motu proiectorum. 680.f.		Mundus vi diuinum archetypum imitetur, pag. 26.p.	
De motu grauium, & leuium. 752.m.		Academici duplicem mundum posuere: alteram Archetypum, & intelligibilem; alteram subsensum cadentem. 16.p.	
De motu corporum ad impediendum vacuum, 508.f.		Mundum cepisse communis antiquorũ vox, pag. 715.m.	
De motu cœli. 223.p. vide cœlum.		Mundum cepisse demonstrari non potest, pag. 720.m.	
An in vacuo motus daretur. 517.f.		Probabilia argumenta ad probandam nouam mundi creationem. 720.f.	
Num motus accipiant speciem à termino, pag. 577.p.		Quo anni tempore mundus creatus fuisse videatur. 717.m.	
De vnitatem specificam motus ad quantitatem, pag. 580.f.		Quo mense 719.f.	
De vnitatem specificam alterationum. 584.p.		Quo die. Ibidem	
De vnitatem specificam lationum. 586.m.		Rationes Aristotelis ad probandam mundi ætatem. 722. m.	
Quæ requirantur ad vnitatem numeralẽ motus. 589.p.		Disso-	
Motus rectus, flexuosus, & circularis quopactò Deo per metaphoram attribuantur, pag. 776.p.			
Omne mutatum esse antecedit motus. 628.p.			
Ad continuitatem motus quæ requiruntur, pag. 575.p.			
Varia theoremata ad motum spectantia. 653.p.			

INDEX

- Dissoluantur.** 724.f.
Argumenta Auicennę, & aliorum pro eternitate mundi. 723.f.
Refelluntur. 716.p.
Quę ratio afferri possit cur Deus mundum non crearit ab eterno. 726.f.
Cur si Deus mundum ab eterno non creauit, saltem prius non crearit futilis quęstio, pag. 727.f.
Mundus ipse factum se esse à Deo proclamat, pag. 711.m.
An Deus mundum alium perfectiorem cōdere potuerit. 443.f.
An Deus cum mundum singularem, quem produxit, absolutiore efficere potuerit. ibid.
- MUTATIO.**
- Quid sit mutatio.** 710.m.
Mutatio quot modis sumatur. 578.f.
Quid sit discriminis inter motum, & mutationem. 579.p.
An in quolibet motu sit duplex mutatio, pagina. 580.m.
Mutata esse quo modo se habeant ad motū, pag. 628.p.
- NATURA, ET NATURALE.**
- Esse per se notum dari naturam quomodo intelligendum.** 215.m.
Opiniones veterum philosophorum de natura. 218.f.
Multiplex nature significatum. 217.m.
In nature definitione comprehenditur natura corporum cęlestium contra Plutarchū, Mag. Albertum, & alios. 222.m.
Nature definitio particularis, pag. 220.p.
Natura analogum. 219.m.
Nature definitio an principio tantum passiuo conueniat. 225.p.
An natura sit etiam principium generationis, pag. 221.f.
Natura ars Dei. 230.p.
Nature simia ars. 231.p.
Natura diuine immortalitatis emula. 527.p.
Natura vniuersalis, & particularis. 217.f.
Nature confederatrix diligentia. 480.m.
Cur humanitati non conueniat definitio nature. 222.p.
Forma magis natura, quàm materia. 216.p.
Natura non patitur aliquid otari. 218.m.
Opus nature, opus intelligentię. 218.m. item. 358.f.
Diuerfi fines, quos natura spectat. 356.m.
Natura in minimis tota. 356.p.
Refelluntur qui naturam nullo fine agere putarunt. 350.p.
Repugnat dari naturam absque supposito, pag. 283.f.
- Quo sensu dicatur natura esse ad vnum determinata.** 229.m.
Nature opera vtrum ars moliri queat. 233.f.
Cur natura communis extra singularia existere non possit. 183.f.
Naturalia quomodo ab artefactis differant, pag. 224.m.
Naturale & violentum in quibus motibus reperiantur. 196.f.
Naturale, & secundam naturam quo differant. 213.f.
- NUMERVS.**
- Cur forme dicatur esse sicuti numeri.** 443.m.
Numeri Pythagorici essentię. 696.m.
Quantum Pythagorici numeris tribueant, pag. 147.m.
De numero denatio 147.f.
Infinitos numeros cognoscit Deus; etsi nullum certum infinitum 439.f.
Numerus sit ex diuisione continui. 420.f.
Obiecta comparatione actuum ad quod eausc genus pertineant. 265.p.
Scientię distinguuntur per obiecta. 7.m.
Obiectum, subiectum vè Physiologię. 30.p.
- OPINIO.**
- Actus scientię, & opinionis cur non possint in eodem intellectu simul coherere.** 62.m.
Opiniones philosophorum de principijs, pag. 143.p.
Opiniones Platonis, & Platoniorum, quęre Plato, & Platoniorum.
Opiniones quędam Aristotelis, quęre Aristoteles.
Opiniones Auicennę, quęre Auicenna.
Opiniones Academicorum, quęre Academicorum.
Opinionibus, non scientia, contineri omnia aiebat Pythagoras. 15.f.
Opposita iuxta se constituta magis apparent, pag. 377.p.
Opus nature cur intelligentię opus dicatur, pag. 358.m.
Orpheus nouam mundi creationem cecinit, pag. 715.m.
- ORDO.**
- Ordo diuinum quid in natura.** 49.p.
Ordo doctrine, & dignitatis inter disciplinas, pag. 36.m. & 41.m.
De ordine doctrine, & inuentionis proprię, pag. 52.f.
Quantum decoris afferat rebus ordo. 49.p.
Rerum ordo & conseruatio, finis nature, pag. 350.m.
Ordo rerum naturalium testatur eas agere gratia finis alicuius. 250.p.
Ordo

INDEX

Ordinis obseruator Aristoteles. 49.p.
Ordo rerum, que in contemplationem veniunt, triplex. 4.p.

Precipua cura sapientis circa ordinem. 4.p.

PARMENIDES.

Disputatio Aristotelis aduersus Parmenidem & Melissum. 103.m.

Parmenides an ita senserit de vno vt eius verba prese ferebant. 143.m.

PARTES.

Totum a partibus an distinguatur. 92.p.

Partes entitatiuas habet substantia sine quantitate. 102.f. vide totum.

PHANTASIA.

Phantasia num percipiat substantiam. 86.p.

Phantasia an sit eiusdem speciei in omnibus brutis. 367.m.

Phantasia quopacto agat immediate in appetitum a quo distat. 678.m.

Phantasię brutorum nullę cogenite species. pag. 366.m.

Phantasia brutorum vt causarum naturalium impiessione moueatur. 364.m.

PHILOSOPHIA ET PHILOSOPHVS.

Philosophię & philosophi nomen a quo inuentum. 1.p.

Philosophię multiplex notio. 2.p.

Philosophię definitiones varię. 1. & 2.

Philosophię duplex distributio; altera qua diuiditur vniuersa. 3.m.

Hęc quopacto astruatur a D Augustino. 4.m.

Altera, qua diuiditur ea, que in contemplatione versatur. 5.p.

Philosophię obscurade rationes diuerse apud antiquos. 60.m.

Philosophia ex admiratione orta est. 3.p.

Philosophia mortis contemplatio. 2.p.

Philosophia cui coparetur a Gregorio Nysseno. 24.p.

Philosophię Aristotelicę distributio. 44.f.

Prima Philosophia ceteris artibus presidet. pag. 14.m.

Si nullę essent immateriales substantię non esset prima Philosophia. 34.p.

Philosophorum communem assensum quanti faciat Aristoteles. 721.p.

Philosophos cur interdum coarguat Aristoteles non tam quid significare vellent, quam quid verbis significare viderentur expendens. 145.p.

Philosophi multa e diuinis literis hausere. pag. 144.m.

Philosophicum ingenium rerum esse oportet, non verborum. 32.p.

PHYSICA, PHYSIOLOGIA, Physicus.

Physicę nomen interdum late sumitur, vt co-

prehendit omnes scientias cōtemplatiuas, pag. 3.m.

Subiectum Physiologię. 30.p.

Partitio Physiologię apud Aristotelē. 45.p.

Physiologię comparandę duplex via. 52.m.

Physiologiã non inchoari a libris de celo vt quidam putarunt. 47.f.

Physiologia inter ceteras disciplinas quem doctrine ordinem sortiatur. 56.m.

Quem dignitatis. 41.m.

Physiologia est vere, proprieque sciētia. 18.p.

Physiologia est scientia contemplatrix. 26.p.

Physiologia cur vna, Mathematicę verò plures. 10.m.

An ad Physicum pertineat disputare de causis. 211.m.

Discrimen inter Physicum, & Mathematicum. 239.f.

Consideratio animę rationalis quo modo ad Physicum pertineat. 35.p.

Physicus omnia causarum genera considerat. 50.f.

An per omnia demonstrat. 54.m.

Physicus quatenus agat de substantijs materie expertibus. 14.m. & 652.m.

PLATO, ET PLATONICI.

Platonis multa, reconditaque doctrina, pag. 44.m.

Plato diuinarum rerum cognitione Aristoteli anteponitur. 45.p.

Credidi Plato consignatas esse nostris animis a principio intelligibiles rerum formas. 19.p.

Platonis consuetudo in disputando. 44.m.

Platonis circa a sempiternitate fluctuantis materie. 216.p.

Plato mundum initio temporis conditum agnouit. 716.p.

Tempus cum mundo genuit. 702.f.

Plato in sententia de principijs, sicuti in alijs rebus varius. 147.m.

Plato posuit duo infinita magnum, & paruum. 419.f.

Platonis ideę. 21.f.

Platonici putant etiam extra mundum esse Deum. 813.m.

Platonici caput, animę rationalis sedem vocarunt. 663.m.

Platonici aerea quedam animalia finxerunt. pag. 748.f.

Platonica reminiscētia. 688.f.

PORPHYRIVS.

Error Porphyrij de imaginibus Astronomicis. 23.m.

Opinio eiusdem circa definitionem nature, pag. 222.f.

De ratione & oratione brutorum. 361.p.

INDEX

POTENTIA.

- Potentia Dei duplex, ordinaria, & extra ordinaria. 312.p.
 An recte concedatur aliquid esse, quod diuina potentia fieri non possit, late differitur. 312.p.
 Potentiam extra ordinariam Dei an Aristoteles cognouerit. 824.p.
 Vnde proueniat ut aliquid diuina potentia effici queat, nequeatvè. 314.f.
 Potentia materię pertinet ad eius essentiam, pag. 164.f.
 Quę conditiones requirantur, ut forma dicatur educi de potentia materię. 206.f.
 de potentia naturali, obedientiali, neutra, & violenta. 205.f.

PRACTICVM.

- Quę sit scientia practica. 26.p. & 28.p.
 Dialectica ars practica. 28.m.
 Moralis scientia, practica. 28.m.
 Medicina ars practica. 28.p.
 Quędam Magia est ars practica, etsi aliquo modo dicatur pars Physiologię. 23.f.

PRINCIPIVM.

- Principium, causa, & elementum an differant. 50.m.
 Nā principium, & causa recipiuntur. 128.m.
 Aliter Gręci, aliter Latini causę notionē vsurpant. 19.p.
 Principiorum definitio explicatur. 130.m.
 Vtrum Aristoteles omnium rerum naturalium principia definiuerit. 132.f.
 Principium nec formaliter, nec denominatiue sumptum est quid uniuocum. 129.f.
 Vtrum prima contraria sint naturalium principia. 133.f.
 Principia quomodo contraria sint. 135.m.
 Principia non possunt esse infinita. 139.p.
 An rerum naturalium principia sint tria late disquiritur. 143.p.
 Principia rerum naturalium tria. 149.p.
 Qui vnum fecere. 245.f.
 Qui multa partim finita, partim infinita. 147.p.
 Quo ordine dicatur principium de tribus principijs rerum naturalium. 130.p.
 Principiorum coniugationes ex Pythagoreorum disciplina. 147.m.
 Contra eos, qui principia negant, non esse disputandum quomodo intelligendum, pag. 91.p.
 Principium dimidium totius. 456.p.
 Principium plusquam dimidium videri, pagina. 456.p.
 An illud principium, impossibile est idem simul esse & non esse sit primo cognitum. 76.f.

PRIVATIO.

- Privatio an sit ens. 184.m.

- An sit principium rerum naturalium. 187.f.
 Privationes quopacto dicantur in rebus esse, pag. 186.m.
 Privatio quo sensu dicatur principium per accidens. 188.f.
 Privatio formaliter sumpta est in rebus seculosa notione intellectus. 185.f.
 Privatio cur malefica dicatur. 186.f.
 Privationes quopacto ordinentur à Deo, pagina. 186.m.
 Verisimilius esse dari proprios conceptus privationum. 187.m.

PROIECTA.

- Vera causa motus projectorum. 621.m.
 Cur projecta paulo post initium motus, incitatus ferantur. 682.m.
 An impulsus in solo aere, vel in corpore projecto insideat. 681.f.
 Proportio magna rerum conciliatrix. 197.p.
 De motuum proportionibus. 696.f.

PVLCHRITVDO.

- Pulchritudo vna est tribus corporis virtutibus, pag. 686.m.
 Pulchritudo vniuersę nature. 350.p. & 712.p.
 Pulchritudo formę, quam materia appetit, pag. 169.m.
 Vniuersi pulchritudo ordine maxime constructur. 704.p.

PVNCTVM.

- Punctum an sit quid positum. 608.f.
 An distinguatur re ipsa à linea. 611.p.
 An possit à se nec diuinitus separari, pag. 612.p.
 An sint actu puncta infinita in linea. 427.p. & 612.p.
 An sint totidem puncta in maiori, & in minori circulo. 612.m.
 Potest punctum diuina virtute respondere magnitudini. 650.p.
 Punctum globi vtrum moueatur continuo, aut discreto motu. 649.m.
 Punctum quomodo ab Angelo delatum possit moueri continue. 651.m.
 In puncto reflexionis an detur quies. 790.p.

PYTHAGORAS, ET PYTHAGOREI.

- Pythagoras non sapientiam, sed sapientię studium profitebatur. 1.p.
 Pythagora auctore Sophię in Philosophię nomen mutatum. 1.p.
 Pythagorica palingenesia. 43.p. & 745.p.
 Pythagorei quam obscurandę philosophię rationem inierint. 60.m.
 Pythagorei quantum numeris tribuerint, 147.f. & 696.m.

INDEX.

Sententia Pythagoreorum de præstantia numeri denarij. 147. f.
 Pythagorei decem principiorum coniugationes effinxerunt. 147. f.
 Pythagoreorum error de sempiternitate materię. 716. f.
 Quadratura circuli. 89 p.

QUALITAS.

Cur qualitas dicatur sequi formã. 110. f.
 Qualitates naturales cur non possint in infinitum intendi. 119. m.
 An solę qualitates ex omnibus accidentibus agendi vim habeant. 327. p.
 Qualitatum varietas quoad vim agendi, pagina. 329. p.
 Remissio qualitatis motus negatiuus. 582. m.
 Gradus qualitatum vnde dicti. 568. p.
 Qualitates occultas non esse ignorantię asylum, vti quidam aiunt. 676. m.
 Non omnia effecta, operationesvè naturalium rerum posse reduci ad vim quatuor primarum qualitatum. ibidem.
 Cur quędam qualitates pendeant in fieri & conseruari ab agentibus, alię non. 193. p.

QUANTITAS.

Quantitas consideratur à Mathematico, à Physico, & à primo etiam philosopho suo modo. 14. p.
 X Quantitas cur dicatur sequi materiam. 110. f. & 119. p.
 Quantitatem qui materię coęquam fecerint. pag. 562. m.
 Essentia quantitatis in quo consistat. 487. m.
 Quantitas ex se nullis terminis coercetur, pag. 119. f.
 Quamobrem vna quantitas aliam permeare non potest. 488. m.
 Affectiones consequentes naturam quantitatis. 487. m.
 Ad quantitatem an sit per se motus. 566. m.
 Abiectio quantitatis est motus negatiuus, pagina. 582. m.
 Vnus tantum est specie realis motus ad quantitatem. 582. m.
 Quantitas non est coęqua materię. 567. p.
 Materia sine quantitate habet partes substantiales, siue entitatiuas, non tamen extensas, & ordinatim dispositas. 102. f.

QUIES.

Quies bifariam accipitur, & quopactò sumpta motu præstantior sit. 36. p.
 Quietis nomine in definitione naturę significatã ab Aristotele tam quietem in termino à quo, quam in termino ad quem. 224. m.
 Quies non est in instanti. 796. m.
 Quies cęli post diem iudicij an sit futura cęlo naturalis. 223. p.

An necessario detur quies in puncto reflexionis. 790. p.
 De contrarietate quietum. 594. f.

RATIO.

Pro armis & vestitu data hominibus ratio, pag. 353. f.
 Rationis vsu in pueris quid demoretur, pag. 82. m. & 688. m.
 Rationes seminarię quę sint. 208. p.
 Rationem quidam brutis dedere. 361. p.
 Ratio causandi quid sit. 276. p.
 Rationes causandi singularum causarum, pag. 281. p.

RELATIO.

Relatio quanquam sit actus caret omni actiuitate. 330. m.
 Potest tamen relatio vindicare causalitatem finis. 330. m. & 334. p.
 Relationes an eductantur de potentia subiectorum. 209. m.
 Cur ad relationem non sit per se motus, pagina. 566. f. & 569. p.
 Relatio distãtię quomodo aquiratur. 634. f.
 Relatio noua realis nulla potest in Deum cadere. 279. m.
 Cur de relatione non sit peculiaris scientia quemadmodum de quantitate. 13. p.
 Relatio vnionis inter materiã & formã. 198. m.

REMORA.

Compertum est experientia detineri naues à pisce remora, siue echeneide. 675. p.
 Qua vi remora id efficiat opinio Fracastorij, quę refellitur. 675. p.
 Verisimilior sententia. 676. p.

RES.

Res omnes conseruantur à Deo in suo esse alioqui mox in nihilum reciderent. 289. p.
 Quilibet res aliam se perfectiorem imitari nititur. 231. m.
 Per quos gradus, quibusvè modis res prædeant in lucem. 230. m.
 Res permanentes & successiue quo modo incipiant & desinant. 795. p.
 A rebus creatis pvehimur ad Dei cognitio, triplici via. 700. p.
 Res omnes an potuerint ex æternitate produci. 758. p.
 Quauis re creata potest effici à Deo alia nobilior. 441. f.
 Resistencia totius naturę ad impediendã vacuũ nõ potest ab vlla vi finita superari. 516. p.

SANITAS.

Sanitas non est qualitas simplex, vt putauit Auicenna. 690. f.
 Sanitas requirit quasi harmoniam primarum, quatuor qualitatum. 691. p.
 Ad sanitatem an sit alteratio. 691. m.

Ppppp

INDEX

- Sanitas numeratur inter corporis virtutes, pag. 686. m.
- Ad sanitatem quantum momenti habeat soli, coeliq[ue] natura. 786. f.
- ### SCIENTIA.
- An sint tres scientiæ contemplatiuæ. 3. p.
- Scientiarum contemplatiuæ distinctio an ex triplici abstractione à materia & à motu rectè colligatur. 8. p.
- Scientiarum varietas ab ipsa natura orta est, non à commoditate discendum. 7. f.
- Scientia, quæ Deus habet de rebus, vtrum speculatiua sit, an practica. 27. p.
- Scientia Dei, quæ dicitur simplicis intelligentiæ, & quæ visionis. 730. m.
- Cur ad vnam scientiam non pertineant omnia, quæ cognoscuntur naturali intellectus lumine. 13. f.
- Scientiarum dignitas & præstantia non ex necessitate estimanda. 42. p.
- Actus scientiæ, & opinionis cur simul in eodem intellectu non coherant. 62. p.
- Scientiarum regina Metaphysica. 42. m.
- Quem ordinem tã doctrinæ, quã dignitatis, inter se habeant scientiæ. 36. & 42. m.
- ### SINGVLARE.
- Singulare an sit primo cognitum. 78. p.
- Singulare accidentis, an substantiæ prius cognoscatur. 83. f.
- Singularia cõtenta sub eadè specie infima nõ sunt alia alijs nobiliora secundum gradum suæ particularis essentiæ. 275. p.
- Vnde oriatur maior perfectio operadi in singularibus eiusdem infimæ speciæ. 275. p.
- Progressum in infinitum in singularibus per se, non essentialiter sub ordinatis posuit Aristoteles. 60. p.
- Quopacto actiones, & effecta singularia à Deo quoad singularitatem præfinitur, pag. 308. m.
- ### SOCRATES.
- Socratis modestia commendata. 18. f.
- Socrates vniuersam philosophiam ad mores inflexit. 12. f.
- Ad Socratem complures Philosophantium sectæ dogmata sua referebant. 44. p.
- ### SPATIUM.
- Spatium imaginariu[m]. 342. p.
- Spatium non est locus. 463. f.
- Spatium ad capienda corpora non est quid reale. 820. p. nec rationis. ibidem.
- Suo tamen modo realiter, idest absque beneficio intellectus datur. ibidem.
- Spatium ad capienda corpora fuit ex eternitate. ibidem.
- Spatium est immobile; & ob eius immobilitatè dicitur locus immobilis. 470. f.
- Extra cœlũ patet infinitum spatium. 471. p.
- Deus est actu in infinito spatio extra cœlũ, pag. 818. m.
- ### SPECIES.
- Vtrum natura plures species in infinitũ moliri queat. 449. p. & 39. m.
- Specie differentia an inter se continuari valeant. 575. p.
- Qualibet specie potest Deus aliam in infinitum perfectio[n]em producere. 441. f.
- Species sunt sicut numeri. 443. m.
- Non potest vlli speciei nouus addi gradus essentialis perfectionis. 443. f.
- Opinio negans inesse intellectui species intelligibiles re. um singularium magis Peripatetica. 80. m.
- Singularia inflexa potius, quàm reflexa cognitione à nobis intelliguntur. 83. f.
- Species non habent inter se ordinem essentialem. 66. m.
- ### SPECVLATIVVM.
- Scientiæ speculatiuæ tripartita diuisio. 3. p.
- Speculatiuæ scientiæ contemplatiuæ excellunt. 41. f.
- Physiologia est scientia speculatiua. 26. p.
- Speculatiuas scientias distingui per diuersas abstractiones à materia, & à motu, pag. 8. p.
- Medicina non est speculatiua. 27. f.
- Neque moralis scientia. 28. m.
- Neque Dialectica. 28. m.
- ### SVBIECTVM.
- Nulla scientia probat suum subiectum. 37. p.
- Subiectum metaphysicæ. 32. m.
- Subiectum Physiologiæ quodnam sit. 30. p.
- Commune subiectum octo librorum Physiæ Auscultationis. 48. m.
- Subiectum singulorum librorum Physiæ Auscultationis. 48. f.
- Scientiæ distinguuntur per subiecta. 7. m.
- ### SVBSTANTIA.
- Substantiæ productionem an accidentia attingant. 318. f.
- Substantia an cadat sub notionem internorum sensuum. 86. p.
- Substantia cognitione posterior accidentibus. 85. p.
- Ad substantiam non est motus. 366. f.
- Substantia non est alteri substantiæ proprie contraria. 366. f.
- Nulla substantia est immediatum principium suæ operationis. 321. p. & 326. p.
- Emanationes sunt immediate a substantijs, pag. 662. m.
- Substantiæ corruptibiles qua duratione mensurentur. 321. m.

